

**КОНСТИТУЦІЙНИЙ ЛАД ТА
ПРАВА ЛЮДИНИ. ПИТАННЯ
АДМІНІСТРАТИВНОГО ТА
ФІНАНСОВОГО ПРАВА.
АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО**

Гольденберг Т.В.

**ПРАВО НА ПРИВІЛЕЇ ТА ІМУНІТЕТИ
ВСЕСВІТНЬОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ОХОРОНИ
ЗДОРОВ'Я**

УДК 341.1

Постановка проблеми. Одним із ключових елементів міжнародної правосуб'єктності міжнародних організацій є наявність у них привілеїв та імунітетів. Вважається, що наявність привілеїв та імунітетів по суті є необхідною умовою існування власної волі міжнародної організації, відмінної від волі держав-учасниць [1, с. 42]. В цьому контексті цілком справедливим виглядає твердження В. Репецького який вказує, що саме наявність привілеїв та імунітетів у міжнародної організації є гарантією їх відповідного правового статусу, який би забезпечував реалізацію поставлених перед ними завдань і виключав негативний вплив держави місцезнаходження штаб-квартири організації на їх на внутрішні та зовнішні справи [2, с. 242]. Усе вищезгадане стосується Всесвітньої Організації Охорони Здоров'я (ВООЗ), співпраця з якою є необхідною для нашої держави як мінімум з двох міркувань: для отримання технічної допомоги в процесі «медичної реформи» та для отримання допомоги у побудові ефективної системи військової медицини (у контексті збройного на сході).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання діяльності ВООЗ досить часто ставали предметом дослідження як вітчизняних так і зарубіжних вчених. Серед основних з них можна назвати І. Сенюту, Т. Короткого, В.Менга, Н.Хендель та ряд

інших. Однак на сьогодні відсутні дослідження, що стосуються правосуб'єктності ВООЗ, зокрема її привілеїв та імунітетів.

Відповідно метою даного дослідження є вивчення привілеїв та імунітетів ВООЗ та її персоналу.

Виклад основного матеріалу. Переш ніж перейти безпосередньо до аналізу привілеїв і імунітетів ВООЗ слід дати визначення даних понять і розкрити їх зміст. На сьогодні в міжнародному праві домінує функціональний підхід до привілеїв та імунітетів міжнародних організацій, тобто їх розглядають як права які надаються міжнародним організаціям та їх персоналу для забезпечення ефективного функціонування останніх. Як що ж спробувати дати визначення даних понять, то слід відмітити, що більшість авторів дають їх визначення відносно держави. Так, зокрема імунітет розуміють як вилучення з-під юрисдикції держави перебування офіційних представництв іноземної держави, їх персоналу, а привілеї – це певні пільги та переваги, які надаються державою перебування з метою створення найбільш сприятливих умов функціонування органів зовнішніх зносин інших держав та їх співробітників [3, с. 177], тобто привілеї і імунітети це особливі права та переваги, що надаються міжнародним організаціям на території держав-членів з метою забезпечення самостійного виконання ними своїх статутних цілей [4, с. 312].

На сьогодні відсутні універсальні міжнародні договори, які б регулювали імунітети та привілеї міжнародних організацій. Основними джерелами даного інституту слід розглядати:

1) установчі документи самих міжнародних організацій. Статути більшості міжнародних організацій містять норми про привілеї та імунітети (Це зокрема характерно для ООН – ст. 105; ЮНЕСКО - ст. XII, МВФ - ст. IX; МБРР ст. VII, ІКАО - ст. 60; Ради Європи- ст.40; ЄБРР - ст. 47 тощо). Н. Ушаков відзначав особливу важливість установчих документів міжнародних організацій в регулюванні питання про привілеї і імунітети, і підкреслював що вони є первинними джерелами цього інституту оскільки саме за їх допомогою держави засновниці встановлюють міжнародну організацію як новий суб'єкт міжнародного права і необхідні їй права та обов'язки як факторів за допомогою яких «встановлю-

ється їх організаційно-правова єдність» [5, с. 131] новоствореної організації. Разом з тим, слід підкреслити, що статuti міжнародних організацій закріплюють лише принцип надання привілеїв та імунітетів і не розкривають їх конкретний зміст, порівняно з іншими міжнародно-правовими актами, які спеціально укладені з цього приводу.

2) Спеціальні міжнародні угоди що передбачають привілеї та імунітети міжнародних організацій. З. Доліва-Клепарскі справедливо відзначає, що привілеї та імунітети міжнародних організацій часто регулюються спеціальними угодами, які нерідко укладаються одночасно із їх статутом або деякий час після цього [6, с.252]. До таких слід віднести наприклад: Конвенцію про привілеї і імунітети Організації Об'єднаних Націй 1946 р. [7]; Конвенцію про привілеї та імунітети спеціалізованих установ 1947 р [8]; Генеральну угоду про привілеї та імунітети Ради Європи 1949 р. [10]; Конвенцію про представництво держав у їх відносинах з міжнародними організаціями універсального характеру від 14.03.1975 р. [9] та деякі інші документи.

3) Угоди міжнародних організацій з країнами перебування та ін. Як приклад можна навести угоди Швейцарії з міжнародними організаціями, що розташовані на її території: МОП, ВООЗ, ВМО.

Таким чином, можна зробити висновок, що для привілеїв та імунітетів міжнародних організацій характерним є їх договірний характер, що на практиці, як правило, виступає у формі відповідних міжнародно-правових актів, наприклад установчих актів, а у певних випадках – додаткових угод щодо об'єму привілеїв та імунітетів [11, с. 91], як між державами членами організації так і окремо місця перебування штаб-квартири чи регіонального представництва.

4) Внутрішнє право організації. На практиці бувають випадки коли в деяких міжнародних організаціях питання про їх привілеї і імунітети розглядається у внутрішньому праві самої організації, яка приймає з цього приводу спеціальну резолюцію. Як приклад останнього можна назвати ОБСЄ. Однак слід відзначити, що такі випадки зустрічається не часто.

5) Внутрішнє законодавство держав. Іноді крім міжнародно-правового закріплення деякі держави додатково імплементують договірні положення в своє внутрішнє право. Так зокрема окремі держави прийняли спеціальний закон який регулює статус міжнародних організацій та їх представництв на території держави. Як приклад, слід назвати законодавство Швейцарії. В. Лисик зазначає, що на початковому етапі становлення міжнародної правосуб'єктності Міжнародного комітету Червоного Хреста, саме визнання Швейцарською конфедерацією його в якості суб'єкта міжнародного права було тим вирішальним фактором який дав змогу йому вийти за національні рамки та добитися від держав статусу суб'єкта міжнародного права *sui generis* [12, с. 62-66].

Підсумовуючи вищесказане слід відмітити, що регулювання привілеїв та імунітетів міжнародних організацій та їх персоналу може відбуватися на двох рівнях: міжнародно-правовому (установчі документи та спеціальні угоди) та національний (акти внутрішнього законодавства прийняті на забезпечення привілеїв та імунітетів міжнародних організацій та їх персоналу, визначених їх установчими актами). При цьому саме міжнародно-правовий рівень є визначальним.

Імунітети та привілеї міжнародних міжурядових організацій прийнято класифікувати за суб'єктом якому вони надаються: 1) привілеї і імунітети міжнародної організації *sensu stricto*; 2) привілеї і імунітети її персоналу; 3) привілеї і імунітети представництв (представників) держав при міжнародних організаціях. Саме даний підхід ми використаємо для аналізу імунітетів і привілеїв ВООЗ. Та перш ніж перейти до розгляду кожного з цих питань слід відзначити наступне. Право на привілеї та імунітети ВООЗ визначається ст. 67 Статуту організації. Дана стаття передбачає: «А) На території кожного зі своїх членів Організація користується такими привілеями та імунітетами, які можуть виявитися необхідними для досягнення її цілей і виконання її функцій. В) Представники членів, котрі перебувають членами Комітету, і технічний і адміністративний персонал Організації користуються рівним чином такими привілеями та імунітетами, які необхідні для незалежного виконання ними своїх функцій у зв'язку

з діяльністю Організації». Дані положення доповнюються ст. 68 яка передбачає: «Зазначені правоздатність, привілеї та імунітети встановлюються окремою угодою, яка повинна бути розроблена Організацією за угодою з Генеральним секретарем Об'єднаних Націй і укладена між членами».

Із змісту цих двох статей стає очевидно, що держави засновниці прагнули надати організації всі необхідні їй для ефективної роботи привілеї та імунітети, однак передбачали, що це буде зроблено в рамках спеціальної угоди. Загалом Конституція ВООЗ передбачає лише принципи, які застосовуються у відношенні згаданих прав. Що ж стосується спеціальної угоди, то ВООЗ не став розробляти окрему угоду, а прийняв участь у роботі над Конвенцією про привілеї та імунітети спеціалізованих установ 1947 р. Саме дана конвенція більш детально врегулювала питання пов'язані з привілеями та імунітетами ВООЗ. Більше того, дана угода містить додаток «Додаток VII - Світова Організація Охорони Здоров'я» у якому врегульовано особливості привілеїв та імунітетів ВООЗ.

1) *Привілеї і імунітети ВООЗ як міжнародної організації sensu stricto.* Як зазначено вище дане питання регулюється Конституцією ВОЗ та Конвенцією про привілеї та імунітети спеціалізованих установ 1947 р. Конституція передбачає, що організація користується «привілеями та імунітетами, які можуть виявитися необхідними для досягнення її цілей і виконання її функцій». Дане положення конкретизується Конвенцією про привілеї та імунітети спеціалізованих установ 1947 р. Серед основних з них слід назвати наступні: *Майно* і активи організації, де б і в чиєму розпорядженні вони не знаходилися, користуються імунітетом від будь-якої форми судового втручання, крім випадків, коли вони безумовно відмовляються від імунітету в будь-якому окремому випадку. Однак передбачається, що жодна відмова від імунітету не поширюється на заходи виконання судових рішень. (ст 3 розділ 4.); Примищення спеціалізованих установ недоторканні. *Майно* і активи спеціалізованих установ, де б і в чиєму розпорядженні вони не знаходилися, не підлягають обшуку, ревізії, конфіскації, експропріації або будь-якій іншій формі втручання як шля-

хом виконавчих, адміністративних і судових дій, так і шляхом законодавчих дій. ст. 3 розділ 5); Архіви спеціалізованих установ і взагалі всі документи, що належать їм або збережені ними, є недоторканими, де б вони не знаходилися (ст. 3 розділ 6) тощо. Крім того, конвенція 1947 р. Передбачає що організація вільно здійснює будь які фінансові операції, вільно володіє фондами, золотом або валютою будь-якого роду і виробляти операції в будь-якій валют. Додатково передбачено право вільно переводити свої фонди, золото або валюту з однієї країни в іншу або в межах будь-якої країни і конвертувати будь-яку валюту тощо.(ст. 3 розділ 7-8)

Важливе місце в системі привілеїв міжнародних організацій додають привілеї у сфері оподаткування, які застосовуються щодо самої організації, її активів, майна та доходу, а також операцій, які здійснює організація. Вони передбачають звільнення ВОЗ від усіх видів податків та митних зборів, а також звільнення від відповідальності за сплату будь-яких податків та митних зборів. При цьому Конвенція 1947 р. передбачає, що звільнення від оподаткування не поширюється на платежі, які є фактично лише оплатою комунального обслуговування. Додатково передбачено, що у випадку коли спеціалізовані установи купують для офіційних цілей значну кількість майна, яке підлягає обкладенню податками і зборами, держави прийматимуть, коли це можливо, відповідні адміністративні заходи щодо звільнення від сплати мит або податків або до повернення вже сплаченої суми.

Слід також згадати про те, що ВОЗ як і інші спеціалізовані установи користуються правом вільно здійснювати зносини з іншими державами та міжнародними організаціями. Саме в цьому контексті важливим є право користуватися засобами зв'язку. Офіційна кореспонденція та інші офіційні повідомлення спеціалізованих установ не підлягають цензурі. Спеціалізовані установи мають право користуватися шифром і одержувати і відправляти кореспонденцію за допомогою кур'єрів чи валізи, до яких застосовуються ті ж імунітети і привілеї, що і до дипломатичних кур'єрів та валіз. Також держави члени ВОЗ зобов'язані надати організації не менш сприятливими умовами, ніж ті, які уряд цієї держави надає будь-якому іншому уряду, включаючи диплома-

тичні представництва останнього, щодо пріоритету, тарифів і ставок на поштові відправлення, каблограми, телеграми, радіограми, телефонограми, телефон і інші засоби зв'язку, а також щодо тарифів на передачу інформації.

2) *Привілеї і імунітети її персоналу ВОЗ.* Загалом-персоналу цієї організації надається статус аналогічний статусу персоналу інших міжнародних організацій що входять в систему ООН. Серед іншого вони користуються: судовий імунітет, привілеї персоналу щодо оподаткування, привілеї щодо пересування, привілеї щодо імміграції. При цьому об'єм таких привілеїв і імунітетів значно залежить від того до якої категорії відноситься та чи інша особа. Загальноприйнято, що найбільші об'єм надається посадовим особам до яких прийнято відносити Генеральний директор, Голова та заступники Асамблеї та Комітету, регіональні директори, їх заступники тощо та технічний та адміністративний персонал - , радники, експерти, консультанти тощо. Слід також відмітити той факт, що на відміну від статутів інших міжнародних організацій Статут ВОЗ прямо не передбачає привілеїв та імунітетів для персоналу організації, а лише вказує на їх наявність. Так п. Б ст. 67 Статуту говорить: «Представники членів, котрі є членами Комітету, і технічний і адміністративний персонал Організації користуються рівним чином такими привілеями та імунітетами, які необхідні для незалежного виконання ними своїх функцій у зв'язку з діяльністю Організації». Однак їх об'єм прийнято виводити з положення ст. 36 Конституції ВОЗ, де зазначено: «Умови служби персоналу Організації, наскільки це можливо, повинні бути аналогічні умовам в інших організаціях Об'єднаних Націй». Серед іншого це означає, що вони повинні володіти необхідними їм привілеями та імунітетами. Додатково слід навести ст. 37 Конституції яка вказує «Кожен член Організації зі свого боку зобов'язується строго поважати міжнародний характер Генерального директора і персоналу і не намагатися чинити на них вплив». Разом з тим на сьогодні загальноприйнято, що персонал міжнародних організацій володіє такими привілеями та імунітетами та не несе відповідальності за свої дії під час виконання офіційних обов'язків, за винятком випадків відмови від такого імунітету. Як вже за-

значалося вище окремі особливості привілеїв та імунітетів ВООЗ, і в тому числі її персоналу передбачені додатком VII до Конвенція 1947 р. Серед іншого передбачено поширення імунітетів і привілеїв на експертів, які працюють на організацію в тому числі в її органах та комітетах в об'ємі необхідному для ефективного виконання ними своїх функцій, включаючи час, витрачений на подорожі у зв'язку з обслуговуванням у таких комітетах чи місіях. Ці імунітети включають: а) недоторканність від особистого арешту або вилучення особистого багажу; б) стосовно слів, написаних або висловлених, або дій, вчинені ними під час виконання їх офіційні функції, недоторканність від будь якого позову у зв'язку із такою діяльністю (стосовно останнього випадку такий імунітет продовжується незважаючи на те, що зацікавлені особи більше не виконують обов'язки комітетів, або працюють на місії Організації; с) всі операції, що стосуються валютних та обмінних обмежень, а також щодо їх особистого багажу, якому надається захист ідентичний посадовим особам іноземних держав офіційні місії; d) недоторканність для всіх документів та документів; е) право користування кодами та отримувати документи або переписку кур'єром або в запечатаних пакетах з метою їх зв'язку з Організацією тощо. У згаданому додатку до Конвенції 1947 р. Окремо підкреслюється що «Привілеї та імунітети надаються експертам Організації в інтересах Організації, а не для особистої вигоди самих осіб. Організація має право та обов'язок відмовитися від імунітету будь-якого експерта у будь-якому випадку, коли вона її думку, імунітет перешкоджатиме правосуддю, і від нього можна відмовитися без шкоди для інтересів організації. Крім того Згаданий додаток розширює перелік осіб які користуються захистом в об'ємі передбаченому для найвищої посадової особи організації. Так аналогічний об'єм захисту надається будь-якому заступнику Генерального директора, помічнику Генерального директора та регіональним директорам Організації. (Ст. 4 Додатку VII)

3) Привілеї і імунітети представництв (представників) держав при міжнародних організаціях. Що ж стосується представників держав при ВООЗ, то відповідно до статті 67 Конституції вони мають статус ідентичний статусу персоналу організації, в

тому числі ідентичними привілеями та імунітетами. Єдиною суттєвою відмінністю є те, що вони можуть бути притягнуті до відповідальності виключно у випадку згоди надсилаючої держави (на відміну від персоналу ВОЗ - згода щодо якого надається).

Таким чином, слід відзначити, що об'єм і зміст привілеїв і імунітетів ВОЗ ідентичний об'єму і змісту привілеїв і імунітетів інших спеціалізованих установ, і не передбачає жодних додаткових прав чи обов'язків за межами тих що передбачені Конвенцією про привілеї та імунітети спеціалізованих установ 1947 р.

Висновки. Узагальнюючи вищесказане слід відмітити, що загалом імунітети та привілеї ВООЗ є аналогічними імунітетам та привілеям інших міжнародних організацій системи ООН. Серед особливостей можна виділити те, що вони повністю регулюються договорами які ВООЗ укладає з іншими суб'єктами міжнародного права та Конвенцією про привілеї та імунітети спеціалізованих установ 1947 р. Конституція ВООЗ жодним чином не регулює це питання. Крім того, цікавим є той факт, що перелік осіб на яких поширюються привілеї та імунітети є досить широким і охоплює в широкому розумінні всіх експертів, радників та працівників організації та її органів. Ще однією особливістю є те, що керівники головних органів ВООЗ їх заступники та керівники регіональних відділень мають статус ідентичний главі організації, що загалом нетипово для інших міжнародних організацій. Крім того судовий імунітет не носить абсолютного характеру і не поширюється на позови, що виникають із контрактів.

1. *Муравьев В. И. Международные организации - специфические субъекты международного права. Учебное пособие / Муравьев В.И. – Киев: Изд-во УМК ВО при Минвузе УССР, 1990. – 72 с.*
2. *Репецкий В.М. Дипломатичне і консульське право/ Репецкий В.М. – Львів: ВАТ «Бібльос» 2002. – 352 с.*
3. *Репецкий В.М. Дипломатичне і консульське право: Підручник. – 2-е вид., переробл. і доп./ Репецкий В.М. – Київ: Знання, 2006. – 372 с.*
4. *Словарь международного права. 2-е изд., перераб. и доп. / Бацанов С.Б., Ефимов Г.К., Кузнецов В.И. и др. – Москва: Международные отношения, 1986. – 432 с.*
5. *Ушаков Н.А. Проблемы теории международного права. / Н.А. Ушаков. - Москва: Наука, 1988. – 416 с.*

6. Doliwa-Klepacki Z. *Encyklopedia organizacji miendzynarodowych.* - *Warszaw, "Wydawnictwo 69", 1997. – 629 s.*
7. *Конвенцію про привілеї і імунітети Організації Об'єднаних Націй від 13.02.1946.* URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_150
8. *Конвенцію про привілеї та імунітети спеціалізованих установ від 21.11.1947* URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_170
9. *Конвенція про представництво держав у їх відносинах з міжнародними організаціями універсального характеру від 14.03.1975 р.* URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_254
10. *Генеральна угода про привілеї та імунітети Ради Європи 1949 р.* URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_254
11. *Левина, Л. А. Правовое положение Международного валютного фонда и Всемирного банка /Л. А. Левина. -Москва: Легат,1996. 147 с.*
12. *Лисик В. М. Правовий статус Міжнародного комітету Червоного Хреста в міжнародному праві (Монографія) / В.М. Лисик.-Одеса: Фенікс, 2012. - 210 с.*

Гольденберг Т.В. Право на привілеї та імунітети Всесвітньої Організації Охорони Здоров'я.

Анотація. Стаття присвячена дослідженню привілеїв та імунітетів Всесвітньої Організації Охорони Здоров'я (ВООЗ). На основі аналізу існуючої доктрини міжнародного права, а також основних договорів в цій сфері та практики організації автор робить висновок що загалом імунітети та привілеї ВООЗ є аналогічними імунітетам та привілеям інших міжнародних організацій системи ООН. Додатково виділяються особливості імунітетів та привілеїв ВООЗ, а саме: вони повністю регулюються договорами, які ВООЗ укладає з іншими суб'єктами міжнародного права та Конвенцією про привілеї та імунітети спеціалізованих установ 1947 р.; перелік осіб на яких поширюються привілеї та імунітети є досить широким і охоплює в широкому розумінні всіх експертів, радників та працівників організації та її органів.

Ключові слова: Всесвітньої організації охорони здоров'я, ВООЗ, привілеї, імунітети, міжнародна організація

Гольденберг Т.В. Право на привілеї та імунітети Всесвітньої Організації Охорони Здоров'я.

Статья посвящена исследованию привилегий и иммунитетов Всемирной Организации Здравоохранения (ВОЗ). На основе анализа существующей доктрины международного права, а также основных договоров в этой сфере и практики организации автор делает вывод, что в целом иммунитеты и привилегии ВОЗ аналогичны привилегиями и иммунитетами других международных организаций системы ООН. Дополнительно выделяются особенности иммунитетов и привилегий ВОЗ, а именно: они полностью регулируются договорами, ВОЗ заключает с другими субъектами международного права и Конвенции о привилегиях и иммунитетах специализированных учреждений 1947 р.; перечень лиц,

на которых распространяются привилегии и иммунитеты достаточно широк и охватывает в широком смысле всех экспертов, советников и работников организации и ее органов.

Ключевые слова: Всемирной организации здравоохранения, ВОЗ, привилегии, иммунитеты, международная организация

Goldenberg T.V. The right to the privileges and immunities of the World Health Organization.

The article is devoted to the study of the privileges and immunities of the World Health Organization (WHO). Based on the analysis of the existing doctrine of international law, as well as the main treaties in this area and the organization's practices, the author concludes that in general the immunities and privileges of WHO are similar to the immunities and privileges of other international organizations of the United Nations system. Privileges and immunities of the WHO can be divided into three main groups: privileges and immunities of the WHO as an international organization *sensu stricto*; the privileges and immunities of its staff, privileges and immunities of representations (representatives) of states in international organizations. In addition, the following features of the immunities and privileges of WHO are highlighted: they are fully regulated by treaties, which WHO concludes with other subjects of international law and the Convention on Privileges and Immunities of the Specialized Agencies of 1947; the list of persons who benefit from privileges and immunities is wide enough and encompasses in the broad sense of all experts, advisers and employees of the organization and its organs.

Keywords: World Health Organization, WHO, privileges, immunities, international organization.

Клейман М.Ю.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРИВАТНОЇ ДЕТЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 351.746.2.

Постановка проблеми. Методологічний інструментарій забезпечує ефективність наукового дослідження у разі обрання дієвих методів, прийомів та принципів наукового пізнання. Наведені елементи є основною методологічною структурою будь-якого наукового дослідження, сприяють досягненню його мети, однак є не єдиними її складниками. У фаховій літературі відсутня однозначність поглядів дослідників з цих питань, наводяться різні поняття методології, здійснюється декілька класифікацій мето-